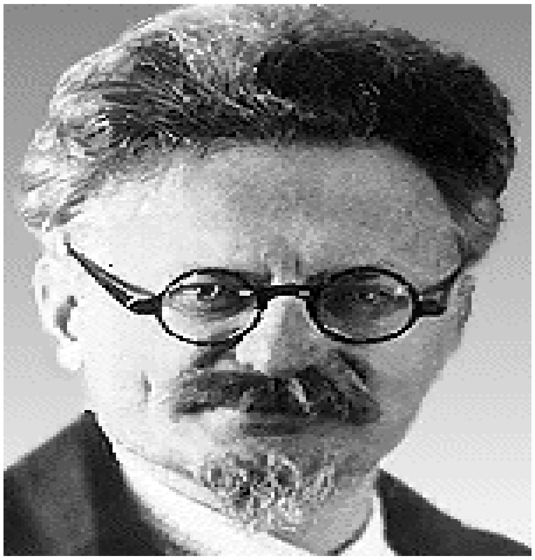

ليۆن ترۆتسكی

Lion Trotsky

لەبەشی (فريسن) لە (ئۆكرانيا) لە (7 October 1879)لەدايك بووە، لەخێزانێكی جوتياری يەهوودی . نۆساڵی يەكەمی تەمەنی لە كێڵگەكەی خێزانەكەيدا بەسەربرد. پاشان لە (ئۆديسا) و(نيكۆلاييف) لەنێوان ساڵانی 1888 بۆ 1897 دا چۆتە قوتابخانەی ناوەندی . ترۆتسكی بەرلەوەی لەقوتابخانەی (نيكۆلاييف) دەربچێت ، لەبازنەی رێكخستنە نهێنيەكانی شۆڕشگێڕەكانی نارودنين پەيوەندی كردبوو . پاش ساڵێك بوبە ماركسی و پەيوەندی بە رێكخستنەكانی بزوتنەوەی سۆشيال ديموكراتەكان كەيەكێك بوو لەدامەزرێنەر و ڕابەرەكانی (يەكێتی كرێكارانی باشوری ڕوسيا) .

لەساڵی ١٨٩٨ دا گيرا لەگەڵ ژمارەيەك لە ئەندامانی يەكێتيەكە بەتۆمەتی بەشداری لە ڕابەرايەتی كردنی ژمارەيەك خۆپيشاندان ومانگرتن ی كرێكاران وچاپكردنی كتێبی ياساغ لە(تيكلاييڤ) بۆماوەی دووساڵ زيندانيكرا ، پاشان دوور خرايەوە بۆ سيبريا بۆ ماوەی چوار ساڵ بەبێ دادگای كردن . لەمەنفا خێزانی دروستكرد لەگەڵ (ئەلكساندەرا سۆكۆلۆفسكايا) ، وە دوومنداڵيان بوو (نينا ، زينا) لەسيبريا .لەتاراەگە دوبارە پەيوەندی كرد بە يەكێتی سۆشيالستی ديموكرات لە سيبريا . بەناوی (ئەنتيد —ئۆتو) ی خوازراوەوە بەناوبانگ بوو .وەك هەڵسەنگێنەری سياسی و لێكدەرەوەی كۆمەڵايەتی و ڕەخنەگری ئەدەبی ، لەساڵی ١٩٠٢ لە تاراوگە هەڵهات . لينين داوای لێكرد بچێت بۆ لەندەن ، پەيوەندی بكات بەژمارەيەك لەماركسيەكانەوە كە ڕۆژنامەی (ئيسكرا) (الشرارە) يان دەر دەكرد ، ەلگەڵ لينين ، پيليخانۆف ، ئەكسلرود ، زاسويچ ، مارتوف ، پترۆزۆڤ ، بەژداربوو لەكۆنگرەی دووەمی (يەكێتی كرێكارانی سۆشيالستی ديموكراتی ڕوسی) كە لەبرۆكسل و لەندەن بەسترا ساڵی ١٩٠٣ ، كە دوو كەرت بونی مێژووی نێوان بەلشەفیو مەنشەفيكەكانی تيا تاوتوێ كرا . ترۆتسكی پەيوەندی كرد بە مەنشەفيكەكانەوە بۆ ماوەيەك ، وەپاشان جيابووەوە . وە هەڵوێستێكی بێلايەنانەی هەڵبژارد لە هەردوولا .

لەساڵی ١٩٠٤ لە پاريس (ناتاليا سيدوڤا) ی ناسی كەبوە ژنی دووەمی ، لەشوباتی ١٩٠٥ گەڕايەوە بۆ ڕوسيا پاش هەڵايسانی شۆڕشی يەكەمی ڕوسيا ، ڕابەری بزوتنەوەی سۆشيالستیبوو وەبوە ووتەبێژ و ڕابەری (كۆڕی نوێنەرانی كرێكاران) لە (بترسبرغ) پاش شكستی شۆڕش ، ترۆتسكی گيرا لەساڵی ١٩٠٧ دادگا بڕياريدا بەدوور خستنەوەی بۆ سيبريا ، سەرجەم مافە

مەدەنیەكانی لێسەندرایەوە . ترۆتسكی هەڵهات بۆ ئەوروپای ڕۆژئاوا ، لەوماوەیەی لە زیندانداBوو ، تیورەی (شۆڕشی بەردەوام)ی دارشت ، لەوتارێكیدا بە ناونیشانی (ئە نجام و پێشهاتەكان)

لەنێوان ساڵانی ١٩٠٧ بۆ ١٩١٤ لەگەڵ ناتاليا سيدوڤا و دوو كوڕەكيان (ليون وسيرجی) لەڤيەننا بەسەريان برد ، وە گۆڤاری (براڤدا) (ڕاستی) ی دەركرد. هەموو چالاكە خۆی بۆ هەڵسڕانی ڕۆژنامەوانی و سياسی تەرخان كردبوو ، پاش هەڵگرساندنی جەنگی جيهانی يەكەم ، بەرەو سويسرا وە پاشان لەوێوە بۆ فەرەنسا ، كاری كرد وەك پەيامنێری ڕۆژنامەيەكی گەورەی ڕۆژانە كەليبرالێيەكان لە ڕوسيا دەريان دەكرد . ڕۆژنامەی (ناشيە سلۆڤۆ) ی دەردەكرد كەيەكێك بو لە سۆشيالستە شۆڕس گێڕەكانی كە ڕوبەڕوی نارەزای جەنگ وەستا ، يەكێك لەداواكاران بو بەستنی كۆنگرەی (زيمروالد)لە ساڵی ١٩١٥ . وەنوسەری ئەو بەيانە بەناوبانگە بو كە كۆنگرە دەری كرد .كەداوای دژايەتی جەنگی دەكرد وەداوای دامەزراندنی (ئەنتەر ناسيۆنالی سێهەم)ی دەكرد ، پاش ساڵانێكی زۆر جياوازی بۆچونەكانی لەگەڵ لينين لێك نزيك بوەوە ، لەفەرەنسا دەركرا ، بەرەو وولاتەيەكگرتوەكانی ئەمريكا ڕۆيشت ساڵی ١٩١٧ پاشان گەڕايەوە بۆ ڕوسيا پاش هەڵگيرسانی شۆڕشی فبرايەر ، ترۆتسكی پەيوەندی كرد بە حيزبی بەلشەفيەوە ساڵی ١٩١٧ لە پاڵ لينيندا .

لينين و ترۆتسكی كاتی شۆڕشی ئۆكتۆبەر

بەو هێرشە گەورە و سەركەوتوەی كرديە سەر نيزامی بەڕێوبردنی فيراير . لەلايەن حكومەتی (كرنسكی) لەسالی ٩١٧ زيندانی كرد ،

پاشان كرێكارانی پەترۆگراد هەڵيان بژارد وەك سەرۆكی شارەكەيان ، لەماوەی پۆستەكەيدا نوێنەرانی شۆڕش وەك پاڵێوراوی يەكەمی گەل بۆ كاروباری دەرەوە ، و سەرۆكی شاندی وولاتەكەی بوو بۆ وتووێژەكانی (پريست ليتۆفسك) كەمەرجەكانی ئەڵمانياى ڕەت كردەوە وەداوای لێكرد كۆتای بەسياسەتی نەشەڕ نەئاشتی بهێنێت ، پاشان ئيستيقالەی لە كارو باری دەرەوە كرد . دانرا وەك ڕاوێژكاری جەنگ لەنێوان ساڵانی ١٩١٧ تا ١٩٢٣ وە سوپای سوری دامەزراند

(ڕابەرايەتيەكی سەركەوتوانەی كرد لەماوەی شەڕی ناوخيدا) ئەندامی مەكتەبی سياسی بوو ، لەدەستەی ناوەنديدا(اللجنه المركزيه) بوو بەدرێژای ئەو ماوەيە .

لەوماوەيەدا كتێبێكی نوسی بەناوی (لە شۆڕشی فبرايرەوە بۆ دانوستانەكانی پريست ليتوفسك) ، (سۆشياليزم و تيرۆر)كتێبێكی تری ، كتێبێكی تر كەسەر جەم بابەتەكانی هەر پێنج كۆنگرەكەی يەكەمی سۆشياليستی نێونەتەوەی تێدا بوو ، گرنگترين لێدوان و بڕيارە سياسيەكانيشی تێدابوو .

لەساڵی ١٩٢٣ ترۆتسكی هەستا بە ڕابەرايەتی كردنی يەكەم بزوتنەوەی نارەزايەتی دژی ستالين و

زینۆفییفو کامنییف و بوخارین ، ووچەندینی تر ، لە ڕاوێژکاری جەنگ ئیستیقالەی کرد ساڵی ١٩٢٥ لەم ماوەیەدا (شۆڕش و ئەدەب) (سەردەمێی نوێ) (بەریتانیا بەرەو کوێ دەڕوات) (ئەوروپا و ئەمریکا) (کێشەکانی ژیانی ڕۆژانە) لەگەڵ ژەند دانراوێکی تری نوسی . ساڵی ١٩٢٦ ترۆتسکی لەدژی ستالین لەگەڵ زنۆفییف و کامنییڤ رێکەوت ، ئۆپۆزسیۆنێکی یەکگرتوی بنیات نا . پاش ململانەیەکی توند دەربارەی سەرجەم کێشە بنەڕەتیەکانی پەیوەنبە سیاسەت وسۆشیالیزمەوە . ترۆتسکی لە حیزب دەرکرا لە کۆتای ساڵی ١٩٢٧ دا ، وە دورخرایەوە لە مۆسکۆ وە بۆ (ئەلما-ئاتا) لەسەر سنوری نێوان ڕوسیا چین . ترۆتسکی بەردەوام بوو لەڕێنوێنی کردنی ناڕەزایەتی لە تیورەکەی ستالین دەربارەی (سۆشیالیزم لەیەك وولاتدا) وە ئەو ڕێبازەی چارەسەری کارو باری سۆشیالیزمی پێدەکرد ، بەتایبەتی سیاسەتی

دەربارەی شۆڕشی چین لە ساڵی ١٩٢٥-١٩٢٧ . لە (ئەکما-ئاتا) ترۆتسکی (ڕەخنە لە پرۆژەی بەرنامەی کۆمنترن) ، (شۆڕشی بەردەوام) ی نوسی . ترۆتسکی دورخرایەوە بۆ تورکیا لە دورگەی (برینبیکۆ) نیشتەجێ بوو تاهاوینی ١٩٣٣ ، لەژمارەیەك وولاتدا ڕێکخستنی لایەنگرەکانی دانا ، بلاوکراوەی ئۆپۆزسیۆن) و (مێژووی شۆڕش لەڕوسیا) ، (ژیانم) ی نوسی . : ساڵی ١٩٢٩ دەستی کرد بە هەڵمەتێکی تایبەتی بۆ تەیار کردنی بزوتنەوەی سۆشیالیستەکان دژی گەشەی ترسناکی نازیەکان ، هەرچەندە وریا کردنەوەکانی بایەخی تەواوی پێنەدرا . ڕەگەزنامەی سۆڤیەتی لێسەندرایەوە ساڵی ١٩٣٢ ، شوێن کەوتوە نزیکەکانی بون بەقوربانی هەڵمەتی توندی تیرۆر ، بەڕابەری ستالین . یەکێك لەکچەکانی (نینا) ساڵی ١٩٢٨ مرد ، ئەویتریان (زینا) ساڵی ١٩٣٣ خۆی کوشت لفەبەرلین پاش نەخۆشیەکی درێژخایەن ، پاش ئەوەی ڕەگەزنامەی سۆڤیەتی لێسەندرایەوە ، نەیان هێلا خێزانەکەی ببینێت لەڕوسیا .. ڕێگە بە ترۆتسکی درا بچێتە فەرەنسا پاش ئەوەی سەرجەم وولاتانی ئەوروپا ڕەتیان کردەوە کە پەنای بدەن ، لەوێ داوای دامەزراندنی (ئەنتەر ناسیۆنالی چوارەم)ی کرد ، ترۆتسکی لە فەرەنسا دەرکرا ساڵی ١٩٣٥ بۆ ماوەیەکی کورت پەنای بۆ نەرویژ برد کە (شۆڕشی بەخشراو)ی نوسی ، پاش دادگای کردنی زینوفییڤ و کامنییف و پێشەوایانی بەلشەفی کۆن لەسێدارە دران لەساڵی ١٩٣٦ . پاشان حکومەتی نەرویژ ملی دا لە ژێر فشاری ستالیندا ترۆتسکی زیندانی کرد بەمەبەستی ئاشکرا نەکردنی مەهزەلەی (لەناوبردنی گەورەو بەرفراوان) ، لەوکاتەدا هەڵمەتی ستالین کوێرانە بۆ سەر ترۆتسکیەکان گەیشتە لوتکەی خۆی . ترۆتسکی تۆمەتبار کرا لە (دادگاییەکانی مۆسکۆدا) بە ئامادەکردنی گەلەکۆ مەکێ بۆ تیرۆرکردنی ستالین و فوروشیلوڤ وکاغانوفیش و چەندانی تر ، بەهاوپەیمانی نهێنی لە گەڵ هیتلەر و ئیمپراتۆری یابان ..

ڕێگه بەترۆتسكی درا بچێتە مەكسيك ، لەبەردەم (دادگايەكی دژدا) ئامادەبوو كە فەيلەسوفی ئەمريكی (جۆن ديووی) سەرۆكايەتی دەكرد ، ترۆتسكی بە پێيەی شاهيدی سەرەكی بو لەم دادگاييەدا ، بەرگری كرد لەبەرامبەر سەرجەم ئەو تۆمەتانەی ڕوبەڕوی كرابونەوە . دادگا بە بێتاوانی ترۆتسكی لەسەرجەم ئەو تۆمەتانەی ڕوبەڕویكرابونەوە .. لەساڵی پاشتردا (ئەنتەر ناسيۆناليزمە چوارەم) ی ڕاگەياند ، بەرنامەيەكی بۆ قۆناغی گواستنەوە نوسی بۆ ئەنتەرناسيۆنالی چوارەم ، پێشبينی ڕودانی جەنگی جيهانی دووەمی كردبوو ،وەدەرئە نجامە پێشبينی كراوەكانی لەژمارويەكی زۆر لێكۆلينەوە و ووتاردا پيشاندا . كوڕە بچوكەكەی (سێرجی) بو بەقوربانی هەڵمەتی لەناوبردنی تيرۆر ی بەرفراوان كە لەيەكێتی سۆڤيەت ژمارەيەكی زۆر شوێن كەوتوان و لايەنگرانی ترۆتسكی تيا كوشتو بڕكرا ، وە كوڕە گەورەكەی (ليۆن) لە فەبرايەری ١٩٣٨ لە پاريس كوژرا ، كاتی كوشتنەكەی

وانيشاندەدات كە پياوانی (ڕێكخراوی پۆليسی نهێنی سۆڤيەتی كوشتبێتيان ، جگەلەوەی ژمارەيەك لە شوێن كەوتوانی ترۆتسكی گيران لە ئيسپانيا ، فەرەنسا ، سويسرا ، لەسەر دەستی سيخورەكانی ئەم ڕێكخراوە . لە ئاياری ١٩٤٠ پياوانی ستالين هێرشيان كردە سەر ترۆتسكی خۆی ، پاش ئەمە بەماوەيەكی كەم (ڕامون ميركادار)(جاكسۆن) لە (٢٠)ی غشت (١٩٤٠) ترۆتسكی تيرۆر كرد لەماڵەكەی خۆيدا لە مەكسيك ، لەكلتێكدا خەريك بوو تەواو دەبوو لە نوسينەوەی ژياننامەی ستالين ....

Nya-78@hotmail.com